

W tym numerze:

- WSPÓŁPRACA Z MOŁDOWĄ W ZAKRESIE URUCHOMIENIA ANALIZ POLITYKI
⇒ ROLNEJ – PROJEKT REALIZOWANY W 2008 ROKU PRZEZ FUNDACJĘ
PROGRAMÓW POMOCY DLA ROLNICTWA FAPA

WSTĘP

W kontekście zacieśniania współpracy między państwami spoza Wspólnoty, coraz większą uwagę zwraca się na kraje położone za wschodnią granicą Unii Europejskiej. W myśl tych intencji na początku maja br. na szczycie Unii Europejskiej w Pradze odbyła się oficjalna inauguracja Partnerstwa Wschodniego, stanowiącego formę wzmocnionej współpracy z państwami Europy Wschodniej¹. Są to kraje byłego ZSRR, które w większości przypadków potrzebują wsparcia w procesie zachodzących zmian i ułatwień we wspólnych działaniach z partnerami należącymi do Unii Europejskiej. Mówiąc o bliższej współpracy z krajami wschodnimi, wymienia się przede wszystkim Ukrainę, Mołdowę, Gruzję, Azerbejdżan, Armenię oraz w częściowym wymiarze Białoruś. Są to często państwa, w których sytuacja polityczna jest skomplikowana, brak jest wewnętrznej stabilności², a kwestia aspiracji do ewentualnego członkostwa w Unii Europejskiej jest w wielu przypadkach niejednoznaczna. Aktywna współpraca z państwami Wspólnoty ma pomóc krajom byłego bloku wschodniego w podnoszeniu standardów demokratycznych i gospodarczych. Kwestia posiadania w regionie sąsiadów o ustabilizowanej sytuacji wewnętrznej sąsiadów, zyskuje na znaczeniu.

Oprócz zadeklarowanego wsparcia Wspólnoty dla wizji zacieśniania współpracy i pomocy tym krajom w ramach instrumentów unijnych, realizowanych jest również szereg projektów, mających na celu wsparcie w zakresie konkretnych działań dostosowawczych i współpracę w konkretnych sektorach.

Polska wspiera również te działania z własnych środków, które pochodzą m.in. z programu pomocy zagranicznej Ministerstwa Spraw Zagranicznych. W 2008 roku Fundacja Programów Pomocy dla Rolnictwa FAPA zgłosiła projekt: „*Uruchomienie działalności analitycznej w zakresie polityki rolnej w Mołdowie*”³, opierając się w głównym zakresie na bogatym dorobku analitycznym oraz pracy Sekcji Analiz Ekonomicznych Polityki Rolnej (SAEPR⁴). Realizacja pilotażowego projektu trwała od 15 maja do 31 grudnia 2008 roku. Głównym celem projektu było stworzenie gruntu do

¹ Inicjatorem powołania Partnerstwa Wschodniego w ramach Europejskiej Polityki Sąsiedztwa była Polska, która wspólnie ze Szwecją zgłosiła projekt na forum Unii Europejskiej. W czerwcu 2008 roku zyskał on akceptację Rady Europejskiej. Unia Europejska planuje również, o ile pozwolą na to środki finansowe, na zwiększenie finansowania przeznaczonego na współpracę z krajami zza wschodniej granicy.

² Przykładów dostarczają niedawne wypadki: zamieszki w stolicy Mołdowy Kiszyniowie po wygranych ponownie przez partię komunistyczną wyborach parlamentarnych, a także demonstracje i akcje protestacyjne w Gruzji, gdzie pod przewodnictwem opozycyjnych partii politycznych sprzeciwiano się rządowi prezydenta Saakaszwilego.

³ Projekt wpisuje się dobrze w przedsięwzięcia związane z Planem Działania Mołdowa-UE oraz z dokumentem zatytułowanym „Country Strategy Paper 2007-2013 w zakresie potrzeb rozwoju sektora rolnego i rolno-spożywczego w Mołdawii.

⁴ W tym zakresie Fundacja sama była beneficjentem pomocy zagranicznej, której główne źródło w okresie bezpośrednio poprzedzającym akcesję pochodziło ze środków pomocowych Unii Europejskiej.

Agroekspres publikuje
Centrum Informacji i Dokumentacji
Fundacji Programów Pomocy
dla Rolnictwa FAPA,
ul. Wspólna 30, pok. 32,
tel. 623 19 92, 623 19 91.

Prawa autorskie do artykułów,
publikowanych w niniejszym
wydaniu przez Fundację
Programów Pomocy dla
Rolnictwa, przysługują
Wydawnictwu Agra
Informa Ltd. Naruszenie
w jakikolwiek sposób
praw autorskich Wydawnictwa
Agra Informa Ltd
jest zabronione

utworzenia niezależnej jednostki analitycznej poprzez wszechstronną ocenę możliwości powołania na miejscu takiej instytucji.

Kontakty nawiązane przy realizacji wcześniejszego przedsięwzięcia, pozwoliły na wstępną ocenę potrzeb mołdawskiego sektora rolnego w zakresie wykonywanych analiz ekonomicznych i rynkowych. Partnerem w realizacji projektu ze strony mołdawskiej była ACSA – Agencja ds. Rozwoju Obszarów Wiejskich⁵. Inicjatywa spotkała się z bardzo dużym zainteresowaniem strony mołdawskiej oraz poparciem Ministerstwa Rolnictwa i Przemysłu Spożywczego. Jej realizacja przebiegała przy istotnym zaangażowaniu obu stron i w atmosferze dobrych wzajemnych kontaktów, manifestujących dużą wolę współpracy w nadziei na uzyskanie wsparcia dotyczącego zmian w mołdawskim sektorze rolnym.

PROJEKT POLSKO-MOŁDAWSKI

Mołdowa⁶ jest niewielkim krajem, graniczącym z Ukrainą oraz Rumunią. Choć powiązania z tym ostatnim krajem są liczne - język mołdawski wywodzi się z języka rumuńskiego - to Mołdawianie mają silne poczucie odrębnej tożsamości narodowej. Kraj w przeważającej części ma charakter rolniczy (są tylko dwa istotne ośrodki miejskie). Jest on szerzej znany m.in. za sprawą mołdawskich win, które są produkowane w wyjątkowo sprzyjających warunkach klimatycznych. Cały sektor rolny, opierający się głównie na produkcji owoców i warzyw oraz zbóż, ma zasadnicze znaczenie, stanowiąc istotną gałąź mołdawskiej gospodarki. W dalszym ciągu jest on jednak zbyt rozdrobniony i niedoinwestowany. Cierpi również na niedostatek aktualnych, obiektywnych oraz przekazywanych na bieżąco informacji i danych. Należy dodać, że działalność wielu organizacji w Mołdawii, korzystających z pomocy zagranicznej, w znacznym stopniu skupia się na realizacji konkretnych projektów rozwojowych.

Podjęcie działań związanych z realizacją projektu, mającego na celu wsparcie w zakresie rozpoczęcia działalności analitycznej, wymagało bliższego poznania specyfiki tego kraju oraz warunków w których prowadzona jest działalność informacyjna. Pomoc nie polegała na prostym przełożeniu tego, co zostało osiągnięte na gruncie polskim, ale na wypracowaniu rozwiązań, dostosowanych do warunków mołdawskich i rzeczywistych potrzeb, biorąc pod uwagę polskie doświadczenia z tym związane. Mołdowa jest krajem, w którym zmiany w kierunku demokratycznym nie są jeszcze zaawansowane, co odbija się bezpośrednio na sytuacji w sektorze rolnym. Dostęp do aktualnych danych o sektorze i dobry przepływ informacji, powinny stanowić -

⁵ ACSA jest pozarządową i niezależną organizacją o charakterze non-profit, prowadzącą działalność na całym terytorium państwa. Początkowo głównym nurtem jej działalności były szkolenia i doradztwo w rolnictwie, stopniowo jednak rozszerzała zakres prowadzonych działań wraz z rosnącym zapotrzebowaniem ze strony beneficjentów. Podstawowym celem organizacji jest zrównoważony rozwój społeczności na obszarach wiejskich poprzez uruchamianie i rozwój sieci informacji zawodowej w dziedzinie rolnictwa, doradztwa oraz szkoleń dla producentów rolnych i przedsiębiorców na obszarach wiejskich. ACSA zapewnia dostęp dla społeczeństwa z obszarów wiejskich do wiedzy i doświadczeń związanych z szeroką gamą dziedzin zorientowanych na gospodarczy rozwój wsi w Mołdawii. Aktualnie ACSA posiada sieć zespołów konsultantów, obejmującą grupę 460 osób, dzięki którym doradztwo, informacja i szkolenia są dostępne dla ponad 60% społeczności na obszarach wiejskich. Działania stanowią komponent szerszego programu „Inwestycje i usługi na obszarach wiejskich”, który finansowany jest ze środków własnych mołdawskiego rządu oraz przez Bank Światowy. Kolejnym ważnym aspektem działalności mołdawskiej instytucji są materiały informacyjne, publikowane w formie podręczników, broszur, które mają za zadanie poprawę w dostępie do wiedzy oraz nowoczesnych technologii. Począwszy od 2008 roku ACSA we współpracy z Uniwersytetem w Pradze prowadzi internetowy system informacji o cenach na rynkach najważniejszych produktów rolnych oraz eksporcie owoców i warzyw. O szeregu ciekawych projektach, realizowanych przez ACSA można przeczytać więcej na stronie internetowej: www.acsa.md.

⁶ Mołdawia jest również pierwszym krajem Wspólnoty Niepodległych Państw, który ogłosił integrację europejską priorytetowym celem polityki zagranicznej i uzgodnił plan działań z Unią Europejską (w listopadzie 2004 roku).

Agroekspres publikuje
Centrum Informacji i Dokumentacji
Fundacji Programów Pomocy
dla Rolnictwa FAPA,
ul. Wspólna 30, pok. 32,
tel. 623 19 92, 623 19 91.

Prawa autorskie do artykułów,
publikowanych w niniejszym
wydaniu przez Fundację
Programów Pomocy dla
Rolnictwa, przysługują
Wydawnictwu Agra
Informa Ltd. Naruszenie
w jakikolwiek sposób
praw autorskich Wydawnictwa
Agra Informa Ltd
jest zabronione

w normalnych warunkach - oparcie dla prowadzenia polityki rolnej i wyznaczać kierunki dalszych zmian, w tym również w kontekście przygotowań do przyszłej integracji z Unią Europejską. Ograniczenia z tym związane, w tym brak pogłębionych analiz i wniosków, w znaczącym stopniu utrudniają również prowadzenie efektywnej działalności rolnej. Z kolei przyspieszony rozwój konkurencyjnego sektora rolnego ma istotne znaczenie dla funkcjonowania całej gospodarki tego kraju.

Realizacja projektu obejmowała kilka etapów, realizowanych zgodnie z określonym harmonogramem:

1. Pierwszym, formalnym etapem realizowanego projektu było wstępne rozpoznanie sytuacji przez specjalistów z FAPA podczas roboczej wizyty w Mołdowie, która odbyła się w dniach 20-24 lipca 2008 roku. Podczas wizyty i spotkań z przedstawicielami mołdawskich instytucji skupiano się przede wszystkim na zakresie rzeczywistych potrzeb sektora rolnego pod względem dostępu do analiz i ekspertyz ekonomicznych realizowanych na bieżąco dla celów polityki rolnej. Z przeprowadzonych rozmów wynikało, że powstanie odpowiedniej jednostki, która zajmowałaby się rzetelnymi analizami ekonomicznymi mołdawskiego rolnictwa jest niezwykle potrzebne. Z rezultatów jej prac mogłoby czerpać, posiłkując się odpowiednimi wnioskami i danymi, głównie mołdawskie Ministerstwo Rolnictwa i Przemysłu Spożywczego, ale również inne zainteresowane organizacje. W trakcie wizyty w Mołdowie przeprowadzono rozmowy z przedstawicielami 11 różnych instytucji powiązanych z sektorem rolnym, w tym organizacji pozarządowych realizujących projekty mające na celu rozwój sektora rolnego oraz organizacji międzynarodowych, wspierających prowadzone na miejscu działania związane z rolnictwem i obszarami wiejskimi. Jedno ze spotkań zostało zorganizowane w resorcie rolnictwa, a udział wzięł w nim wiceminister rolnictwa i przemysłu spożywczego Republiki Mołdowy Ion Perju.

2. Kolejnym etapem projektu było ukazanie mołdawskim partnerom możliwości realizacji zaplanowanego celu poprzez podjęcie konkretnych działań na drodze do stworzenia wyspecjalizowanej jednostki analityczno-badawczej. Opracowana została tzw. Mapa drogowa⁷ z opisem poszczególnych faz i elementów, składających się na uruchomienie działalności przyszłej jednostki zajmującej się analizami polityki rolnej. Działalność polegająca na analizie bieżącej sytuacji i możliwych rozwiązaniach jest prowadzona aktualnie w Mołdawii w sposób cząstkowy i wybiórczy, w odpowiedzi na zapotrzebowanie organizacji zagranicznych, które finansują wybrane projekty (m.in. Bank Światowy, USAID⁸).

Aby zapewnić możliwość szybkiej reakcji na bieżące wydarzenia i stałe wsparcie resortu rolnictwa oraz innych organizacji, potrzebne jest powołanie takiej jednostki, która byłaby w stanie przygotowywać obiektywne i profesjonalne analizy z zakresu rolnictwa i obszarów wiejskich. Najbardziej odpowiednia ze względu na tematykę realizowanych projektów oraz doświadczenie zaangażowanych osób byłaby ACSA. Istnieją jednak problemy związane z finansowaniem takiej jednostki, ze względu na ograniczone możliwości Ministerstwa Rolnictwa i konieczność zapewnienia ciągłości finansowania. Ważnym ogniwem mogłaby stać się pomoc zagraniczna jednego lub kilku państw członkowskich Unii Europejskiej. Na kierunki dalszych prac w tym zakresie wskazano szczegółowo w dokumencie opracowującym plan działań.

⁷ Dokument w języku rosyjskim został przekazany do ACSA oraz Ministerstwa Rolnictwa i Przemysłu Spożywczego w Mołdawii. Podobnie miało to miejsce w przypadku Raportu końcowego zawierającego zbiór rekomendacji.

⁸ Amerykańska Agencja ds. Rozwoju Międzynarodowego.

Agroekspres publikuje
Centrum Informacji i Dokumentacji
Fundacji Programów Pomocy
dla Rolnictwa FAPA,
ul. Wspólna 30, pok. 32,
tel. 623 19 92, 623 19 91.

Prawa autorskie do artykułów,
publikowanych w niniejszym
wydaniu przez Fundację
Programów Pomocy dla
Rolnictwa, przysługują
Wydawnictwu Agra
Informa Ltd. Naruszenie
w jakikolwiek sposób
praw autorskich Wydawnictwa
Agra Informa Ltd
jest zabronione

3. W następnym etapie, wybrani specjaliści z ACSA oraz mołdawskiego Ministerstwa Rolnictwa, na przełomie września i października 2008 roku, zapoznali się w siedzibie FAPA w Warszawie, z pracą polskich zespołów analityczno-informacyjnych Fundacji. W szczególności zaprezentowany został dorobek Sekcji Analiz Ekonomicznych Polityki Rolnej (SAEPR/FAPA) oraz dwóch pozostałych jednostek: Zespołu Monitoringu Zagranicznych Rynków Rolnych (FAMMU/FAPA) oraz Centrum Informacji i Dokumentacji (CID/FAPA). Ponad 15-letnie doświadczenie wyniesione z prac nad programami pomocowymi dla polskiego sektora rolnego oraz analizami mającymi na celu wykazanie koniecznych zmian w dostosowywaniu do wymogów Unii Europejskiej, pozwoliły na przegląd zgromadzonego dorobku w tej materii i wskazanie możliwości współpracy z innymi instytucjami, w tym instytutami oraz innymi ośrodkami krajowymi i zagranicznymi. Program wizyty mołdawskich specjalistów został tak opracowany, aby mieli oni możliwość zapoznania się zarówno z metodologią i organizacją prac, dostępem do źródeł informacji, a także poznali otoczenie instytucjonalne i organizacyjne polskiego sektora rolnego oraz sposoby promocji osiągnięć polskich instytucji działających na rzecz rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich. W tym celu uczestniczyli oni nie tylko w spotkaniach z przedstawicielami agencji rolnych i instytutów badawczych oraz ministerstwa rolnictwa, ale również byli gośćmi na Międzynarodowych Targach FARMA 2008 w Poznaniu. Wzięli udział w seminarium dotyczącym potencjalnych zmian we Wspólnej Polityce Rolnej po 2013 roku, zorganizowanym specjalnie na poznańskie targi przez CID/FAPA we współpracy z KRIR, a przygotowanym merytorycznie przez sekcję SAEPR/FAPA.

4. Projekt przewidywał również opracowanie sektorowego raportu, przy udziale i wsparciu polskich ekspertów obecnych na miejscu, a także organizację seminarium podsumowującego projekt w stolicy Mołdawii – Kiszyniowie. Przy opracowywaniu raportu wykorzystane zostało podejście „learning by doing”, polegające na wspólnej pracy zespołu polskich i mołdawskich analityków. Tematem studium był sektor jabłek w Mołdowie, stanowiący już dziś jedną z istotnych gałęzi produkcji rolnej, a ponadto reprezentujący dobre perspektywy dla rozwoju w przyszłości. W raporcie przeprowadzono szeroką analizę, przy wykorzystaniu wszystkich dostępnych źródeł, całego sektora i wszystkich jego ogniw, włączając w to różne formy wsparcia finansowego. Ponadto przegląd aktualnej sytuacji w mołdawskim sektorze jabłek objął również handel zagraniczny, a także elementy prowadzonej polityki na tym rynku. Tłem dla analizy była generalna sytuacja na międzynarodowych rynkach, w tym w państwach członkowskich Unii Europejskiej. Raport kończą rekomendacje, wśród których nacisk położony został przede wszystkim na poprawę struktury gospodarstw, za pośrednictwem instrumentów prowadzonej polityki. Związane są one ze wsparciem scalania gruntów oraz zachęcaniem do różnych form współpracy na poziomie produkcji i sprzedaży jabłek, mimo niekorzystnej opinii i negatywnych doświadczeń związanych z rolnictwem kolektywnym⁹. W rekomendacjach podkreśla się, że bliższa współpraca z Unią Europejską powinna być uważana za dodatkowy bodziec w rozwoju tego rynku. Niedogodnością, na którą napotkali

⁹ Więcej na temat wniosków i zaleceń w: Raport „An analysis of the apple sector in Moldova”, Warszawa grudzień 2008, Fundacja Programów Pomocy dla Rolnictwa FAPA. Raport został przygotowany i opracowany w wersji angielskiej, a następnie przetłumaczony również na jęz. rumuński.

Agroekspres publikuje
Centrum Informacji i Dokumentacji
Fundacji Programów Pomocy
dla Rolnictwa FAPA,
ul. Wspólna 30, pok. 32,
tel. 623 19 92, 623 19 91.

Prawa autorskie do artykułów,
publikowanych w niniejszym
wydaniu przez Fundację
Programów Pomocy dla
Rolnictwa, przysługują
Wydawnictwu Agra
Informa Ltd. Naruszenie
w jakikolwiek sposób
praw autorskich Wydawnictwa
Agra Informa Ltd
jest zabronione

autorzy raportu, był brak lub niewystarczający zakres informacji dotyczący jednego z najważniejszych sektorów produkcji rolnej w Mołdowie.

Na wspólnym seminarium podsumowującym wyniki projektu, które odbyło się w dniu 8 grudnia 2008 roku w Kiszyniowie, podsumowano i zaprezentowano podjęte działania oraz oczekiwane rezultaty. Przeprowadzono również dyskusję na temat określenia priorytetów dla działalności nowej jednostki oraz możliwości długofalowego korzystania z uzyskanych doświadczeń. Szerszemu gronu zaproszonych gości zaprezentowano również polskie doświadczenia w zakresie związanym z przygotowaniem do akcesji do Unii Europejskiej. W seminarium uczestniczyło 24 mołdawskich specjalistów, w tym przedstawiciele mołdawskiego Ministerstwa Rolnictwa, instytutów naukowych oraz zainteresowanych organizacji.

5. W Raporcie końcowym przedstawiono wnioski z kolejnych etapów realizacji pilotażowego projektu, począwszy od wzmocnienia i upowszechnienia świadomości odnośnie potrzeby powołania jednostki analitycznej oraz korzyści związanych z jej uruchomieniem w Mołdowie, aż do określenia celów, priorytetów jej działalności oraz warunków funkcjonowania. W związku z prawdopodobnym rozwojem eksportu rolno-spożywczego oraz przystosowaniami do możliwej w przyszłości integracji ze strukturami unijnymi, rola takiej jednostki wspierającej działania na rzecz strategii rozwoju sektora rolnego oraz inne prace Ministerstwa Rolnictwa i Przemysłu Spożywczego może wzrastać.

Zrealizowane działania przyniosły szereg pozytywnych skutków oraz stanowią podwaliny pod dalszą owocną współpracę z zespołem analitycznym SAEPR/FAPA w zakresie przekazywania wiedzy i doświadczeń, szczególnie z okresu przed przystąpieniem do Unii Europejskiej. Należy mieć nadzieję, że mołdawscy specjaliści wykorzystają szansę i zdobytą wiedzę w poszerzeniu działalności i organizacji mołdawskiej jednostki analitycznej. Niewątpliwie niezbędna jest przy tym dalsza pomoc i wsparcie eksperckie z zewnątrz. W związku z tym, że doświadczenie Polski w budowaniu jednostki analitycznej może być bardzo pomocne w tym zakresie, dalsza współpraca jest bardzo pożądana, również ze względu na duże zainteresowanie tematyką i wysoką ocenę wspólnych polsko-mołdawskich działań. Nie bez znaczenia jest także niedawna inauguracja Partnerstwa Wschodniego, które może również wesprzeć nowe inicjatywy w celu pomocy krajom takim jak Mołdawia na drodze do demokratycznych przemian i rozwoju gospodarczego.

Opracowanie przygotowała:
Marta Leoniak
CID/FAPA

Wykorzystane materiały:

1. Raport „An analysis of the apple sector in Moldova”, Warszawa grudzień 2008, Fundacja Programów Pomocy dla Rolnictwa FAPA.
2. Polska i jej wschodni sąsiedzi oraz Pomoc bilateralna w: „5 lat Polski w Unii Europejskiej”, Urząd Komitetu Integracji Europejskiej, Warszawa 2009.
3. National Agency for Rural Development, broszura informacyjna.

Agroekspres publikuje
Centrum Informacji i Dokumentacji
Fundacji Programów Pomocy
dla Rolnictwa FAPA,
ul. Wspólna 30, pok. 32,
tel. 623 19 92, 623 19 91.

Prawa autorskie do artykułów,
publikowanych w niniejszym
wydaniu przez Fundację
Programów Pomocy dla
Rolnictwa, przysługują
Wydawnictwu Agra
Informa Ltd. Naruszenie
w jakikolwiek sposób
praw autorskich Wydawnictwa
Agra Informa Ltd
jest zabronione